

Miroslaw Dela

*Wroclawska Wyzsza Szkola Informatyki Stosowanej*ORCID [0000-0002-2078-1049](https://orcid.org/0000-0002-2078-1049)

Zmiana planu spłaty wierzycieli w konsumenckim postępowaniu upadłościowym

Change in the creditor repayment plan in consumer bankruptcy proceedings

Streszczenie

Plan spłaty wierzycieli ustala się w oparciu o dane dotyczące dochodów i wydatków dłużnika w przeszłości, a także na podstawie prognoz jego przyszłej sytuacji finansowej. Dane historyczne, stanowiące podstawę analizy, nie zawsze są wiarygodne, a przyjmowane przez sąd upadłościowy założenia często okazują się nadmiernie optymistyczne. Wykonanie tak sporządzonego planu spłaty okazuje się niemożliwe. Również w trakcie realizacji planu spłaty zdolność płatnicza upadłego może ulec pogorszeniu na skutek niekorzystnych zdarzeń losowych. Wówczas istnieje konieczność korekty ustalonych pierwotnie obowiązków, adekwatnie do nowej sytuacji ekonomicznej, w której znalazł się upadły. Zmiana planu spłaty odbywa się z reguły na niekorzyść wierzycieli, pomniejszając wysokość należnych im spłat. Autor nie pomija jednak sytuacji odwrotnej, w której kondycja finansowa upadłego ulega poprawie, a plan spłaty należy skorygować na korzyść wierzycieli, zwiększając wysokość ich zaspokojenia.

Słowa kluczowe

upadłość konsumencka, plan spłaty wierzycieli, zmiana planu spłaty, interes wierzyciela

Abstract

Creditor repayment plan is determined based on the debtor's income and expenditures in the past, as well as on the basis of forecasts of the debtor's future financial situation. Historical data, which constitute the basis for the analysis are not always reliable, and assumptions adopted by the bankruptcy court often turn out to be overly optimistic. The execution of the repayment plan drawn up in this way turns out to be impossible. Also during the execution of the repayment plan, the payment capacity of the bankrupt may deteriorate as a result of unfavorable fortuitous events. Then, there is a need to correct the originally established obligations, adequately to the new economic situation in which the debtor has found himself. The change of the repayment plan is usually done to the disadvantage of the creditors, reducing the amount of repayment. The author does not however ignore the reverse situation, in which the financial condition of the bankrupt is improved, and the repayment plan should be adjusted in favor of the creditors, increasing the amount of their satisfaction.

Keywords

consumer bankruptcy, repayment plan, change of repayment plan, creditor's interest

1. Zmiana planu spłaty wierzycieli – uwagi ogólne

Prawomocne postanowienie ustalające plan spłaty wierzycieli w wielu przypadkach wieńczy postępowanie upadłościowe prowadzone wobec osoby fizycznej nieprowadzącej działalności gospodarczej, regulowane przepisami części trzeciej tytułu V ustawy z dnia 28 lutego 2003 r. – Prawo upadłościowe (dalej pr. up.)¹. Ustalanie planu spłaty jest procesem złożonym, wymagającym od sądu upadłościowego umiejętności zgromadzenia i wnikliwego przeanalizowania danych historycznych oraz stworzenia prognoz na przyszłość², a więc antycypowania zdarzeń wolitywnych i losowych. Przyjmuje się przy tym, że upadły będzie działał w dobrej wierze, w sposób rzetelny i uczciwy. Założenie to okazuje się nierzadko nazbyt optymistyczne. W trakcie wykonywania planu spłaty mogą ujawnić się również rozmaite okoliczności zewnętrzne, niezależne od upadłego, wskutek których może dojść do zmiany jego zdolności płatniczej *in plus* bądź części *in minus*. Wówczas warunki ustalone w treści planu spłaty mogą stać się dla niego nadmiernie uciążliwe bądź niewykonalne. Sytuacja, w której upadły nie może wywiązać się z obowiązków określonych w planie spłaty wierzycieli, nie należy wcale do rzadkości. Istnieje wówczas konieczność ustalenia zakresu zaspokojenia wierzycieli na nowo, adekwatnie do aktualnej sytuacji ekonomicznej, w której znalazł się upadły.

2. Zmiana planu spłaty na korzyść upadłego (na niekorzyść wierzycieli)

Procedura zmiany planu spłaty wierzycieli na podstawie art. 491¹⁹ ust. 1 pr. up. inicjowana jest wyłącznie wnioskiem upadłego. Wniosku o dokonanie zmiany nie może natomiast złożyć wierzyciel. Nie leży to zresztą w jego interesie. Wydanie postanowienia w przedmiocie zmiany planu spłaty poprzedza wysłuchanie wierzycieli objętych planem spłaty. Sąd nie jest jednak związany stanowiskiem przedstawionym przez wysłuchanego wierzyciela. Niejednokrotnie zdarza się, że żaden z wierzycieli nie zabiera głosu, co nie tamuje biegu postępowania³. Postanowienie w przedmiocie zmiany planu spłaty (zmieniające bądź odmawiające zmiany) zapada z reguły na posiedzeniu niejawnym (art. 214 pr. up.).

Zgodnie z treścią art. 491¹⁹ ust. 1 pr. up. w razie braku możliwości wywiązania się przez upadłego z obowiązków nałożonych nań w planie spłaty wierzycieli, możliwa jest fakultatywna zmiana treści planu spłaty. Sąd może w takiej sytuacji przedłużyć termin

¹ T.j. Dz. U. z 2017 r., poz. 2344 z późn. zm. Zob. art. 491¹⁴ ust. 3 pr. up.

² P. Filipiak, [w:] P. Filipiak (red.), A. Hycaj, Ł. Lipowicz, *Upadłość konsumencka po dużej nowelizacji. Komentarz*, Poznań 2015, s. 42 i 269.

³ Zob. R. Adamus, B. Groele (red.) et al., *Upadłość konsumencka. Komentarz do nowelizacji prawa upadłościowego i naprawczego*, Warszawa 2015, s. 295.

spłaty wierzytelności na dalszy okres, nieprzekraczający jednak osiemnastu miesięcy. Lapidarne brzmienie cytowanego przepisu daje szerokie pole do jego interpretacji. Przyjmuje się, że zmiana planu spłaty możliwa jest zarówno wtedy, gdy problemy upadłego są przemijające, jak i wówczas, gdy mają charakter trwałe⁴. Należy jednak mieć na uwadze, że trwałe trudności, wynikające z okoliczności niezależnych od upadłego (egzogogenicznych) mogą skutkować uchYLENIEM (a nie zmianą) planu spłaty z umorzeniem niewykonanych dotąd zobowiązań (art. 491¹⁹ ust. 2 pr. up.), zaś trudności wynikające z okoliczności zależnych od upadłego (endogenicznych) powinny skutkować (bez względu na czas trwania przeszkody) uchYLENIEM planu spłaty bez umorzenia zobowiązań (art. 491²⁰ ust. 1–3 pr. up.)⁵. Wnioskowanie *a contrario* w stosunku do obu cytowanych wyżej przepisów prowadzi zatem do konstatacji, iż zmiana planu spłaty na korzyść upadłego, co do zasady, może mieć miejsce w sytuacji wystąpienia przejściowych i niezależnych od niego problemów płatniczych. Wydaje się jednak, że w procesie wykładni przepisów art. 491¹⁹ ust. 1 i 2 pr. up. uwzględnić należałoby *de lege ferenda* nie tylko element czasowy (trwałość lub przemijalność) i winę upadłego⁶, ale także trzeci faktor – skalę trudności, jakie napotkał on przy spełnianiu świadczenia. Częściowa, niezależna (niezawiniona⁷) niemożność wykonywania planu spłaty, chwilowa bądź trwała, uzasadniać powinna zmniejszenie obciążenia nałożonego na upadłego w okresie występowania trudności. Niemożność niezależna, całkowita, lecz przemijająca, zasługiwać może na karencję w spłacie, zaś tylko niezależna, całkowita i zarazem trwała powinna skutkować uchYLENIEM planu spłaty i umorzeniem pozostałych niespłaconych zobowiązań. Być może takie rozumowanie wierniej odzwierciedlałoby intencję ustawodawcy. Wykładnia, zgodnie z którą każda trwała i niezależna (całkowita i częściowa) przeszkoda ma skutkować uchYLENIEM (a nie zmianą) planu spłaty, połączonym z umorzeniem pozostałych zobowiązań, wiąże się ze skrajnie niekorzystnymi dla wierzycieli konsekwencjami ekonomicznymi.

Za przeszkodę przemijającą uznać można tylko taką, której skutki uniemożliwiające realizację planu spłaty zanikną przed upływem przedłużonego okresu. Przeszkody trwające dłużej, a więc wykraczające poza maksymalny (wydłużony) czas trwania planu

⁴ Druk sejmowy Sejmu VII kadencji nr 2265, s. 24 oraz P. Zimmerman, *Prawo upadłościowe. Komentarz*, Warszawa 2015, s. 1138. Za takim rozumowaniem przemawia usunięcie zwrotu „z powodu przemijającej przeszkody”, który uprzednio (do 30.12.2014 r.) znajdował się w treści art. 491¹⁰ ust. 1 ustawy z dnia 28 lutego 2003 r. – Prawo upadłościowe i naprawcze (pr. up. i n.).

⁵ „Uchylenie planu spłaty” i „zmiana planu spłaty” to dwie różne instytucje prawa upadłościowego, które rodzą odmienne skutki w sytuacji upadłego i jego wierzycieli, dlatego wymagają wyraźnego rozróżnienia. Używanie terminu „zmiana” na określenie obu tych procedur jest przejawem dezynwoltury pojęciowej, mogącej wprowadzać w błąd.

⁶ Dla potrzeb prowadzonych rozważań okoliczności niezależne od upadłego można utożsamiać z okolicznościami niezawinionymi, pomocniczo używając w tym celu terminologii właściwej prawu karnemu.

⁷ Jak wyżej.

splaty, należy uznać za trwałe, a wówczas *de lege lata* wniosek upadłego o zmianę planu splaty (złożony na podstawie art. 491¹⁹ ust. 1 pr. up.) powinien zostać oddalony⁸. Wątpliwe, by sąd mógł uznać, iż jest to wniosek o uchylenie planu splaty z oddłużeniem i procedować w oparciu o korzystniejszy dla upadłego przepis art. 491¹⁹ ust. 2 pr. up. Wiązałoby się to z orzekaniem ponad żądanie (zob. art. 321 § 1 ustawy z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego, dalej – k.p.c.⁹).

Próba stworzenia zamkniętego katalogu przemijających przeszkód, uzasadniających zmianę planu splaty jest z góry skazana na niepowodzenie. Rzeczywistość dostarcza nieskończonej liczby scenariuszy. Można jedynie ogólnikowo wskazać przykłady, takie jak: przemijające pogorszenie stanu zdrowia, które ogranicza możliwości zarabkowania upadłego, czasowy wzrost koniecznych wydatków na utrzymanie jego samego i pozostających na jego utrzymaniu członków rodziny.

Gwoli rzetelności trzeba jeszcze raz odnieść się do przyczyn zaistniałej przeszkody. Instytucja uchylenia planu splaty z jednoczesnym umorzeniem pozostałych zobowiązań (art. 491¹⁹ ust. 2 pr. up.) znajduje zastosowanie wyłącznie wtedy, gdy upadły powoła się na okoliczności od niego niezależne (niezawinione). Wymogu takiego nie zawiera *expressis verbis* omawiany wyżej przepis art. 491¹⁹ ust. 1 pr. up. Nie oznacza to jednak wcale, że zmiany planu splaty na korzyść upadłego można dokonać w sytuacji, gdy niemożność świadczenia wynika z winy upadłego. W razie stwierdzenia winy po stronie upadłego ustawodawca, co do zasady, nakazuje uchylenie planu splaty bez umorzenia zobowiązań (art. 491²⁰ ust. 1–3 pr. up.). Stąd uprawniony wydaje się wniosek, że korzystna dla upadłego zmiana planu splaty może dokonać się w dwóch sytuacjach: 1) w razie wystąpienia okoliczności niezawinionych, gdy jednak nie zostały spełnione przesłanki pozytywne uchylenia planu splaty z umorzeniem zobowiązań, określone w art. 491¹⁹ ust. 2 pr. up. (tj. brak trwałości przeszkody) oraz 2) gdy wprowadzić można przypisać upadłemu winę, lecz ziściły się przesłanki negatywne uchylenia planu splaty bez umorzenia zobowiązań, określone w art. 491²⁰ ust. 1 pr. up. (tj. gdy uchybienie obowiązkom było nieznaczne lub dalsze wykonywanie planu splaty uzasadnione jest względami słuszności albo względami humanitarnymi).

Z wydłużeniem okresu splaty, o którym mowa w art. art. 491¹⁹ ust. 1 pr. up., nieuchronnie wiąże się obniżenie wysokości splat (*quasi-rat*) dokonywanych okresowo przez upadłego i dzielonych pomiędzy poszczególnych wierzycieli. Jest to konsekwencja „ulgi” przyznanej upadłemu, który bez swojej winy popadł w stan uniemożliwiający mu wykonywanie splat o pierwotnie określonej wartości. Wysokość poszczególnych

⁸ Podobnie A.J. Witosz, *Plan splaty wierzycieli w upadłości konsumenckiej*, „Monitor Prawniczy” 2010, nr 10, Legalis.

⁹ T.j. Dz. U. z 2018 r., poz. 1360 z późn. zm.

płatności nie może być jednak ustalana przez sąd w sposób zupełnie dowolny¹⁰. Wydaje się, że konieczne jest zastosowanie prostego działania matematycznego (iloraz ogólnej sumy niespłaconego zadłużenia i sumarycznej liczby okresów rozliczeniowych), jak poniżej:

$$R = \frac{S}{T1 + T2}$$

gdzie:

R – pomniejszona spłata w danym okresie rozliczeniowym (np. rata miesięczna),

S – ogólna wysokość pozostałego do spłaty zobowiązania,

T1 – liczba okresów rozliczeniowych (z reguły miesięcy), które pozostały do końca realizacji planu spłaty wierzycieli przed wydaniem postanowienia o jego zmianie,

T2 – liczba okresów rozliczeniowych (z reguły miesięcy), o które przedłużono czas realizacji planu spłaty wierzycieli (gdzie $T2 \leq 18$ miesięcy).

Obniżenie wysokości poszczególnych płatności obciążających upadłego, będące wynikiem rozłożenia płatności na większą liczbę rat, nie stanowi z punktu widzenia wierzycieli istotnego zagrożenia. Należność wynikająca z planu spłaty zostanie, co prawda, rozłożona w dłuższym czasie, lecz zasili majątek wierzycieli w pełnej ustalonej pierwotnie wysokości ($S=const$).

Dopuszczalne jest wielokrotne zmienianie planu spłaty, ale łączny okres jego realizacji jest ustawowo ograniczony i bez względu na to, ilu zmian dokonano, nie może trwać dłużej niż maksymalny czas przewidziany w przepisach¹¹. Nowelizacją obowiązującą od dnia 31.12.2014 r.¹² został on skrócony z 84 miesięcy (60+24 miesięcy)¹³ do 54 miesięcy (36+18 miesięcy). Skrócenie maksymalnego czasu realizacji planu spłaty pozornie może wydawać się korzystne dla wierzycieli, bo pozwala na szybsze zaspokojenie ich roszczeń. Praktyka pokazuje jednak, że niejednokrotnie upadły nie jest w stanie spłacić całego zobowiązania określonego w planie spłaty nawet w ciągu maksymalnie wydłużonego okresu jego realizacji. Z treści art. 491¹⁹ ust. 1 pr. up. nie wynika wprost, czy wydłużenie okresu spłat przy pozostawieniu ogólnej wysokości zobowiązania na

¹⁰ Przede wszystkim ekonomiczne skutki zmiany planu spłaty nie mogą być zrównane z uchyleniem tego planu. Nie jest więc możliwe nałożenie na upadłego obowiązku zapłaty raty w wysokości symbolicznej złotówki. R. Adamus, *Prawo upadłościowe. Komentarz*, Warszawa 2016, koment. do art. 491¹⁹ pr. up., Legalis; R. Adamus, B. Groele (red.) et al., *Upadłość...*, s. 296; S. Gurgul, *Prawo upadłościowe. Prawo restrukturyzacyjne. Komentarz*, Warszawa 2016, koment. do art. 491¹⁹ pr. up., Legalis.

¹¹ R. Adamus, A.J. Witosz, A. Witosz, *Upadłość konsumencka. Komentarz praktyczny*, Warszawa 2009, s. 92 i 95.

¹² Ustawa z dnia 29 sierpnia 2014 r. o zmianie ustawy – Prawo upadłościowe i naprawcze, ustawy o Krajowym Rejestrze Sądowym oraz ustawy o kosztach sądowych w sprawach cywilnych (Dz. U. z 2014 r., poz. 1306), obowiązuje od 31.12.2014 r.

¹³ Zob. obowiązujący do 30.12.2014 r. art. 491⁷ ust. 1 pr. up. i n. oraz art. 491¹⁰ ust. 1 pr. up. i n. dodane przez art. 1 pkt 2 ustawy z dnia 5 grudnia 2008 r. o zmianie ustawy – Prawo upadłościowe i naprawcze oraz ustawy o kosztach sądowych w sprawach cywilnych (Dz. U. z 2008 r. Nr 234, poz. 1572).

tym samym poziomie jest jedyną możliwą formą ingerencji sądu w treść planu spłaty, czy też ma ono charakter wyłącznie przykładowy. Ustawa nie wskazuje innych możliwych kierunków ani granic zmiany planu spłaty wierzycieli. W literaturze podnosi się, że katalog zmian ma charakter otwarty¹⁴ (*numerus apertus*). Spotykany jest również pogląd, że kwestia ta została pozostawiona uznaniu sędziowskiemu¹⁵. W istocie pojęcie zmiany ma bardzo szeroką denotację, a mnogość realiów, z jakimi może spotkać się sąd upadłościowy, nakazuje uczynienie procedury możliwie jak najbardziej elastyczną. Przed wspomnianą wyżej nowelizacją z 2014 r. regulujący wówczas tę materię art. 491¹⁰ ust. 1 pr. up. i n.¹⁶ przewidywał możliwość zmiany planu spłaty wierzycieli jedynie poprzez przedłużenie terminu spłaty o maksymalnie dwa lata, ewentualnie zmianę wysokości poszczególnych płatności. W literaturze wskazywano wtedy, że zmiana w planie spłat może obejmować tylko termin spłaty oraz wysokość raty, lecz nigdy zmniejszenie długu¹⁷. Obecnie nie wyklucza się już zmiany planu w ten sposób, że sąd obniżyłby ogólną kwotę spłaty¹⁸, zwiększając tym samym wysokość wierzytelności umorzonych kosztem zmniejszenia stopnia zaspokojenia wierzycieli.

W ogólnym ujęciu desygnatami używanego w doktrynie pojęcia „zmiany planu spłaty na korzyść upadłego” mogłoby być nie tylko omówione wyżej wydłużenie czasu spłaty z jednoczesnym zmniejszeniem wysokości poszczególnych rat, ale też skrócenie realizacji planu spłaty z ratami w dotychczasowej bądź obniżonej wysokości, prowadzące do zmniejszenia ogólnej sumy pieniężnej przypadającej do spłaty. Taka *interpretatio extensiva* wydaje się jednak niezgodna z węższym celem regulacji, którym zdaje się być przyznanie upadłemu jedynie doraźnej ulgi (obniżenie wysokości rat) za sprawą rozłożenia w dłuższym czasie spłaty świadczenia jednorazowego o niezmienniej wysokości ($S=const$). By rozwiązać wszelkie pojawiające się wątpliwości, wskazane jest doprecyzowanie omawianego przepisu, zwłaszcza poprzez jednoznaczne określenie, czy działanie w nim wymienione ma charakter egzemplifikacji, czy stanowi jedyny sposób modyfikacji ustalonego uprzednio planu spłaty.

Jak już wcześniej wspomniano, w razie całkowitej, ale chwilowej niemożności dokonania spłaty, w pełni zasadne wydaje się udzielenie upadłemu karencji w spłacie (np. jednej bądź kilku kolejnych rat). W takiej sytuacji w doktrynie dopuszcza się waloryzację wysokości odroczonej świadczeń pieniężnych, uwzględniającą opóźnienie w ich wypła-

¹⁴ P. Zimmerman, *op. cit.*, s. 1138; P. Filipiak, *op. cit.*, s. 272–273 oraz druk sejmowy Sejmu VII kadencji nr 2265, s. 24.

¹⁵ R. Adamus, B. Groele (red.) *et al.*, *Upadłość...*, s. 295.

¹⁶ Pr. up. i n. – „Prawo upadłościowe i naprawcze” – skrót od nazwy ustawy, która obowiązywała do dnia 31.12.2015 r.

¹⁷ R. Adamus, A.J. Witosz, A. Witosz, *Upadłość...*, s. 92.

¹⁸ P. Filipiak, *op. cit.*, s. 43 i 273; A. Hrycaj *et al.*, *Prawo restrukturyzacyjne i upadłościowe. System Prawa Handlowego*, t. 6, Warszawa 2016, s. 1293; S. Gurgul, *Prawo upadłościowe...*, koment. do art. 491¹⁹ pr. up.

cie wierzycielom¹⁹, co w efekcie oznaczałoby nie tylko konieczność zapłaty tych rat w późniejszym terminie w pełnej wysokości, ale także wypłacenie wierzycielom odsetek za zwłokę. Waloryzacja musiałaby jednak wynikać wprost z treści orzeczenia sądu. Obciążanie upadłego odsetkami w sytuacji, gdy napotkał on przeszkodę w realizacji pierwotnego planu spłaty, wydaje się trudne do pogodzenia z celem omawianej regulacji, która ma przecież służyć udzieleniu upadłemu ulgi w spłacie zaległości. Ponadto, dla zachowania spójności, pogląd o dopuszczalności naliczania odsetek musiałby dotyczyć każdej zmiany planu spłaty, wiążącej się z opóźnieniem zaspokojenia wierzycieli. Tymczasem roszczenie o odsetki nie wydaje się możliwe w przypadku wydłużenia przez sąd okresu realizacji planu spłaty, mimo iż wierzyciele – podobnie jak przy karencji – ponoszą wówczas stratę z tytułu otrzymania swoich należności w odleglejszej perspektywie czasowej.

Sąd może przeprowadzić postępowanie dowodowe na okoliczność istnienia przeszkody, jej przemijalności lub trwałości oraz wpływu na realizację planu spłaty, a także w celu ustalenia możliwości zmiany jego treści. Przepisy nie limitują środków dowodowych, należy zatem opowiedzieć się za stosowaniem ich szerokiego kanonu²⁰ (m.in. wystąpienie do administracji skarbowej o udostępnienie informacji podatkowych, przesłuchanie świadków, w tym pracodawcy, osób bliskich pozostających na utrzymaniu upadłego lub jego sąsiadów, a nawet powołanie biegłego *etc.*). Stosownie do art. 491¹⁵ ust. 4 pr. up. przy ustalaniu planu spłaty sąd nie jest związany stanowiskiem upadłego co do jego treści. Powstaje pytanie, czy *per analogiam* dotyczy to również zmiany planu spłaty, w wyniku której plan ten może *de facto* przybrać treść całkowicie odmienną od dotychczasowej. Taka interpretacja nie pozwalałaby zastosować znanego procedurze cywilnej zakazu orzekania ponad żądanie. Nie wydaje się jednak, by sąd, dokonując złagodzenia treści nałożonych na upadłego obowiązków, mógł przyznać mu ulgę dalej idącą niż ta, o którą się on ubiega. Dość wspomnieć o zasadniczej różnicy dzielącej obie procedury, wynikającej z faktu, że ustalenie planu spłaty wierzycieli odbywa się *ex officio*, zaś jego zmiana w trybie art. 491¹⁹ ust. 1 pr. up. może być przeprowadzona wyłącznie na wniosek upadłego.

Zmiana planu spłaty poprzez zredukowanie uprzednio nałożonych na upadłego ciężarów nie stoi na przeszkodzie późniejszemu ich zwiększeniu w drodze kolejnej zmiany planu spłaty, jeżeli sytuacja upadłego powróci do stanu przed dokonanej zmiany.

Na postanowienie sądu w przedmiocie zmiany planu spłaty na korzyść upadłego przysługuje zażalenie, a na postanowienie sądu drugiej instancji – skarga kasacyjna

¹⁹ Zob. podobnie A.J. Witosz, *Plan spłaty...*

²⁰ Podobnie za szerokim kanonem dowodowym R. Adamus, *koment. do art. 491¹⁹ pr. up...*; R. Adamus, A.J. Witosz, A. Witosz, *Upadłość...*, s. 92 oraz M. Kuźnik, *Zmiana planu spłaty wierzycieli w upadłości konsumenckiej*, [w:] B. Gnła, K. Michałowska (red.), *Współczesne wyzwania prawa konsumenckiego*, Warszawa 2016, s. 253 i n., Legalis.

(art. 491¹⁹ ust. 1 *in fine* pr. up.). Jako że autorem wniosku o dokonanie zmiany treści planu może być wyłącznie upadły, to on w razie nieuwzględnienia zawartych we wniosku żądań może skorzystać ze zwyczajnego i nadzwyczajnego środka zaskarżenia (por. niedopuszczalność wniesienia skargi kasacyjnej w art. 491¹⁹ ust. 3 *in fine* pr. up. w zw. z art. 223 ust. 1 pr. up.).

3. Zmiana planu spłaty na korzyść wierzycieli (na niekorzyść upadłego)

Powyżej omówiono modyfikację planu spłaty na niekorzyść wierzycieli, dokonywaną w razie pogorszenia sytuacji finansowej upadłego. Nie można jednak *a priori* wykluczyć sytuacji odwrotnej. Wskutek sprzyjających okoliczności sytuacja ekonomiczna upadłego może również się polepszyć. Ustawodawca przewidział taką ewentualność i dopuścił możliwość jedno- lub wielokrotnej²¹ zmiany planu spłaty wierzycieli na ich korzyść. Stosownie do treści art. 491¹⁹ ust. 3 pr. up. w razie istotnej poprawy sytuacji majątkowej upadłego w okresie wykonywania planu spłaty, każdy z wierzycieli, a od 31.12.2014 r.²² także upadły, może wystąpić z wnioskiem o zmianę planu spłaty wierzycieli. Wydanie orzeczenia w tym przedmiocie poprzedzone jest wysłuchaniem upadłego i wierzycieli objętych planem spłaty, które nie ma jednak dla sądu charakteru wiążącego²³. Dla zastosowania omawianego przepisu konieczne jest zatem łączne spełnienie kilku przesłanek, co zdarza się nad wyraz rzadko. Poprawa sytuacji, stanowiąca podstawę dokonania zmiany, musi zaistnieć po ustaleniu planu spłaty, a ponadto musi mieć charakter rzeczywisty (np. wpływ środków na rachunek bankowy upadłego), a nie potencjalny (np. podniesienie kwalifikacji upadłego, które może, ale nie musi przełożyć się na wzrost jego zarobków, ponieważ w ostatnich latach obserwuje się coraz słabszą korelację liniową dodatnią pomiędzy obiema tymi zmiennymi)²⁴. Zmiany zaszłe w sytuacji majątkowej upadłego muszą być ponadto „istotne”. Na marginesie nadmienić trzeba, że takiego samego przymiotnika próżno szukać pośród przesłanek zmiany planu spłaty na korzyść upadłego (art. 491¹⁹ ust. 1 pr. up.), co świadczy o uprzywilejowaniu upadłego względem wierzyciela znajdującego się w analogicznej sytuacji²⁵. Zdefiniowanie „istotności” zmiany może nie być łatwe²⁶. Należy jednak przychylić się do poglądu, że niece-

²¹ R. Adamus, B. Groele (red.) *et al.*, *Upadłość...*, s. 298.

²² Data wejścia w życie ustawy z dnia 29 sierpnia 2014 r. o zmianie ustawy – Prawo upadłościowe i naprawcze, ustawy o Krajowym Rejestrze Sądowym oraz ustawy o kosztach sądowych w sprawach cywilnych (Dz. U. z 2014 r., poz. 1306).

²³ Tak samo M. Kuźnik, *op. cit.*

²⁴ Por. R. Adamus, A.J. Witosz, A. Witosz, *Upadłość...*, s. 89. Mowa o współczynniku korelacji Pearsona.

²⁵ *Ibidem*, s. 93.

²⁶ Podobnie *ibidem*, s. 93 oraz S. Gurgul, *Prawo upadłościowe...*, koment. do art. 491¹⁹ pr. up.

lowe będzie modyfikowanie planu spłaty, jeśli poprawa faktycznie nastąpiła, ale nie jest ona na tyle radykalna, by podzielona pomiędzy wierzycieli nadwyżka miała dla nich odczuwalne znaczenie ekonomiczne²⁷.

Jeżeli plan spłaty wierzycieli uwzględnia podział na kategorie zaspokojenia (art. 342 ust. 1 pr. up.), wierzyciel wnioskujący o zmianę planu spłaty, a należący do dalszej („gorszej”) kategorii, może w ogóle nie stać się beneficjentem własnego wniosku²⁸. Swoim działaniem doprowadzi jedynie do polepszenia sytuacji wierzycieli zakwalifikowanych do wyższych („lepszich”) kategorii. W obecnym stanie prawnym brakuje mechanizmu, gwarantującego przeprowadzenie operacji zmiany planu spłaty z korzyścią dla wszystkich kategorii wierzycieli, poprzez przysporzenie dywidendy upadłościowej proporcjonalnie każdemu z nich.

Poważne wątpliwości dotyczą także przyznania upadłemu uprawnienia do wystąpienia z wnioskiem o zmianę planu na korzyść wierzycieli. Jeśli w wyniku pozytywnego splotu okoliczności upadły dysponuje dodatkowymi środkami, których posiadania wcześniej nie przewidywał, to żaden przepis nie zabrania mu dokonywania spłat z wyprzedzeniem terminów określonych w planie spłaty, bądź w wysokości wyższej, niż określona w tymże planie. Wprawdzie plan spłaty nie zastrzega terminu na korzyść upadłego, zaś przepis art. 457 ustawy z dnia 23 kwietnia 1964 r. – Kodeks cywilny (dalej k.c.)²⁹ odnosi się do czynności prawnej, a nie orzeczenia sądu, to jednak trudno uznać za niedopuszczalne samodzielne podwyższenie wysokości rat płaconych przez upadłego bądź zwiększenie ich częstotliwości. Nie wydaje się, by konieczna była w takim przypadku uprzednia bądź następcza zgoda sądu. Gdyby jednak suma wszystkich spłat dokonanych w podwyższonej wysokości przekroczyła ogólną wysokość zobowiązania określonego w planie spłaty, wierzyciele otrzymaliby świadczenie nienależne (art. 410 § 2 k.c.) i byłiby zobowiązani do jego zwrotu na podstawie przepisów o bezpodstawnym wzbogaceniu (art. 405 k.c.). Wydaje się jednak, że wykonywanie planu spłaty wierzycieli z wyprzedzeniem ustalonych terminów, bez oficjalnej zmiany treści tego planu, nie może automatycznie spowodować przyspieszenia wydania postanowienia o stwierdzeniu wykonania planu spłaty i umorzeniu niewykonanych w jego toku zobowiązań (art. 491²¹ ust. 1 pr. up.), ponieważ sąd związany jest terminem *ad quam*, wskazanym w postanowieniu o ustaleniu bądź zmianie planu spłaty wierzycieli (np. art. 491¹⁵ ust. 1 pr. up.). Tymczasem upadłemu może zależeć na szybszym uzyskaniu wspomnianego orzecz-

²⁷ Podobnie R. Adamus, B. Groele (red.) *et al.*, *Upadłość...*, s. 298. Wzrost wysokości spłat przypadających poszczególnym wierzycielom może być niezauważalny, zwłaszcza jeśli dodatkowy dochód upadłego trzeba podzielić pomiędzy znaczną liczbę wierzycieli.

²⁸ A.J. Witosz, *Plan spłaty...*

²⁹ T.j. Dz. U. z 2018 r., poz. 1025 z późn. zm. Trudno w ogóle uznać, by w przypadku planu spłaty zastosowanie miały ogólne zasady stosowania *beneficium temporis* (*privilegium temporis*).

nia³⁰ i wykreśleniu z Rejestru Dłużników Niewypłacalnych (od 1.12.2020 r. z Krajowego Rejestru Zadłużonych)³¹, by następnie móc bez przeszkód zaciągać kolejne zobowiązania. Uzyskanie takiego efektu wymaga od upadłego formalnego zainicjowania procedury poprzez złożenie wniosku o zmianę planu spłaty na korzyść wierzycieli. W literaturze wyrażany jest także pogląd, że złożenie wniosku przez upadłego może stanowić działanie pozorne, podejmowane po to, by uprzedzić ewentualny wniosek wierzyciela, a przez to ograniczyć zakres niekorzystnych dla upadłego zmian³². Wydaje się jednak, że zmiana planu spłaty na wniosek upadłego nie stanowi przeszkody do wszczęcia kolejnego postępowania w przedmiocie zmiany treści planu spłaty na późniejszy wniosek wierzyciela i uwzględnienia dalej idących żądań zawartych w tym wniosku. Możliwości rozpoznania późniejszego wniosku wierzyciela nie niweczy krótki interwał czasowy pomiędzy zakończeniem jednego a wszczęciem kolejnego postępowania. Z kolei wpływ wniosku wierzyciela przed zakończeniem postępowania zainicjowanego wnioskiem upadłego pozwala na rozpoznanie obu tych wniosków łącznie.

Przed nowelizacją z 2014 r. jedynym możliwym sposobem zmiany planu spłaty na korzyść wierzycieli było podwyższenie przypadających im kwot (zob. art. 491¹⁰ ust. 2 pr. up. i n.). W aktualnym brzmieniu ustawa nie egzemplifikuje sposobów zmiany planu spłaty, pozostawiając tę kwestię do uznania sądu. Bez wątplenia jednak zmiana nadal polegać może na podwyższeniu wysokości spłat w stosunku do tych, które pierwotnie przewidywał plan spłaty, co przy niezmienionym terminie realizacji planu prowadzi do korzystnej dla wierzycieli zmiany proporcji pomiędzy zadłużeniem spłacanym a umarzonym³³. Skoro można zmniejszyć ogólną sumę zaspokojenia wierzycieli w razie pogorszenia sytuacji upadłego, to w sytuacji odwrotnej zwiększenie tej sumy nie może być uznane za wykraczające poza dopuszczalne granice zmiany treści planu³⁴. Co więcej, nie jest zgodne z elementarnym poczuciem sprawiedliwości, by pozostałe niespłacone zobowiązania miały zostać umorzone zgodnie z treścią planu spłaty (art. 491¹⁵ ust. 1 *in fine* pr. up.), jeśli w toku realizacji tego planu sytuacja ekonomiczna upadłego uległa poprawie na tyle, że może on wykonać w całości wszystkie swoje zobowiązania, bez uszczerbku dla zaspokojenia sobie i rodzinie godnej egzystencji. Zatem w ramach zmiany planu spłaty na korzyść wierzycieli sąd powinien mieć możliwość modyfikacji obowiązków upadłego nie tylko poprzez częściowe zmniejszenie stopnia redukcji długu, ale również

³⁰ Podobnie P. Filipiak, *op. cit.*, s. 280.

³¹ Art. 59 ust. 2a ustawy z dnia 20 sierpnia 1997 r. o Krajowym Rejestrze Sądowym (t.j. Dz. U. z 2018 r., poz. 986 z późn. zm.). Zob. także art. 11 ust. 4 pkt 1 ustawy z dnia 6 grudnia 2018 r. o Krajowym Rejestrze Zadłużonych (Dz. U. z 2019 r. poz. 55).

³² A. Hrycaj *et al.*, *op. cit.*, s. 1293.

³³ A.J. Witosz, *Plan spłaty...*

³⁴ Za możliwością zmiany ogólnej sumy spłat przyznanych wierzycielom zarówno *in minus*, jak i *in plus* zob. S. Gurgul, *Prawo upadłościowe...*, koment. do art. 491¹⁹ pr. up.

poprzez całkowite odstąpienie od redukcji. Taka decyzja sądu zaprzepaściłaby wprowadzenie realizację oddłużeniowego celu upadłości konsumenckiej, ale doprowadziłaby za to do pełnej realizacji celu windykacyjnego³⁵. Byłaby w pełni zgodna zarówno z zasadami współżycia społecznego, jak i fundamentalną dla prawa obligacyjnego zasadą *pacta sunt servanda*.

Możliwa jest także zmiana planu poprzez skrócenie okresu spłaty³⁶ bez zwiększania wysokości ogólnej sumy zobowiązania, ale jedynie wówczas, gdy poprawa sytuacji dłużnika pozwoli na spłacenie całego zadłużenia ustalonego w planie spłaty w czasie krótszym, niż wcześniej zakładano³⁷. Zmiana taka skutkuje zwiększeniem wysokości poszczególnych rat i szybszym zaspokojeniem wierzycieli. Wysokość zmienionej raty powinna być wówczas ustalana według wzoru:

$$R = \frac{S}{T1 - T2}$$

gdzie:

R – zwiększona spłata w danym okresie rozliczeniowym (np. rata miesięczna),

S – ogólna wysokość pozostałego do spłaty zobowiązania,

T1 – liczba okresów rozliczeniowych (z reguły miesięcy), które pozostały do końca realizacji planu spłaty wierzycieli przed wydaniem postanowienia o jego zmianie,

T2 – liczba okresów rozliczeniowych (z reguły miesięcy), o które skrócono czas realizacji planu spłaty wierzycieli.

W doktrynie z reguły pomija się możliwość kombinacji obu wymienionych wyżej sposobów, tj. zwiększenia ogólnej sumy zobowiązania podlegającego spłacie z jednocześnie skróceniem czasu realizacji planu spłaty, co mogłoby rażąco podnieść wysokość raty. Nie wskazuje się również na możliwość wydłużenia planu spłaty przy zachowaniu dotychczasowej wysokości raty, co w ogólnym rozrachunku prowadziłoby do zwiększenia sumy spłaconego zobowiązania. Pomija się również możliwość wydłużenia planu spłaty przy zwiększonej racie. Nie wydaje się, by którekolwiek z tych rozwiązań wykraczało poza granice interpretacji omawianego przepisu. Wszak ustawodawca pozostawia sądowi pełną swobodę w wyborze metody zmiany planu spłaty na korzyść wierzycieli. Desygnatami pojęcia „zmiana” planu spłaty są: skrócenie albo przedłużenie jego ram czasowych, zmniejszenie lub zwiększenie obciążenia płatnego cyklicznie (raty), a także zwwyżka bądź spadek ogólnej sumy pozostającego do spłaty zobowiązania. Dopuszczalne wydają się wszelkie warianty działań, które mogą skutkować odniesie-

³⁵ W doktrynie dopuszcza się w skrajnym przypadku możliwość zmiany planu spłaty w ten sposób, że doszłoby do pełnego zaspokojenia wszystkich wierzycieli, zob. P. Filipiak, *op. cit.*, s. 282.

³⁶ *Ibidem*, s. 282 oraz M. Kuźnik, *op. cit.*

³⁷ A.J. Witosz, *Plan spłaty...*

niem przez wierzycieli wymiernych korzyści ekonomicznych, zgodnie z dyrektywą celowościową omawianej regulacji.

Ponownie wspomnieć należy, że ustalając treść planu spłaty, sąd nie jest związany stanowiskiem upadłego (art. 491¹⁵ ust. 4 pr. up.). Jako że procedura ustalania planu spłaty i jego zmiany wykazują wiele podobieństw, to stosując *argumentum a simili* można byłoby rozważać brak związania sądu jako zasadę obowiązującą również w odniesieniu do procedury zmiany planu spłaty na korzyść wierzycieli. W takiej sytuacji upadły, składając stosowny wniosek o zmianę planu, nie miałby pewności co do wyniku zainicjowanego przezeń postępowania. Mogłoby ono doprowadzić albo do zmiany zgodnej z intencją wnioskodawcy (np. przyspieszyć realizację planu spłaty przy zachowaniu wcześniej określonej ogólnej sumy zobowiązania pozostałego do spłaty), albo spowodować dalej idące niekorzystne dla niego skutki ekonomiczne (np. zmniejszenie stopnia redukcji umorzonego zobowiązania i tym samym zwiększenie sumy zobowiązania pozostającego do spłaty). W obliczu takiej niepewności trudno byłoby oczekiwać, by upadły *motu proprio* wnosił o zmianę planu spłaty na korzyść wierzycieli. Nie wydaje się również, by sąd mógł orzec ponad żądanie wierzyciela bądź wierzycieli wnioskujących o zmianę planu spłaty i przyznać im dodatkowe korzyści, niewyartykułowane w treści wniosku.

Nie każda jednak poprawa sytuacji majątkowej upadłego może skutkować zmianą planu spłaty na korzyść wierzycieli. Ustawodawca wprowadził istotne ograniczenie. Zmiana nie jest możliwa, jeśli poprawa wynika wyłącznie ze zwiększenia wynagrodzenia za pracę lub dochodów uzyskiwanych z osobiście wykonywanej przez upadłego działalności zarobkowej. Oznacza to, że nawet jeśli uposażenie upadłego znacząco wzrosło lub uzyskał on dodatkowe źródło dochodu (np. podjął rentowną działalność gospodarczą³⁸), okoliczność ta nie może być argumentem za korzystną dla wierzycieli zmianą treści planu spłaty³⁹. *Ratio legis* takiego rozwiązania należy upatrywać w tym, że zmiana planu spłaty (np. poprzez podniesienie wysokości okresowych spłat) mogłaby zniechęcać upadłego do podejmowania dodatkowej aktywności zarobkowej i zwiększania dochodu⁴⁰. Upadły upatrywałby w niej pewnego rodzaju „sankcję” w postaci zwiększenia obowiązków finansowych określonych w planie spłaty⁴¹. Tymczasem od prawa należy oczekiwać, że będzie stymulowało aktywizację zawodową, a nie tłumiło ją⁴². Argument ten nie jest jednak w pełni przekonujący, ponieważ przyjęcie koncepcji tzw. za-

³⁸ Za możliwością podjęcia działalności w okresie realizacji planu spłaty także S. Gurgul, *Postępowanie upadłościowe wobec osób fizycznych nieprowadzących działalności gospodarczej – cz. II*, „Monitor Prawniczy” 2009, nr 11, s. 598.

³⁹ Nie jest jasne, czy dotyczy to tylko płacy zasadniczej, czy także jej pochodnych (premie, nagrody). Za szerokim rozumieniem ograniczeń A.J. Witosz, *Plan spłaty...*, a także M. Kuźnik, *op. cit.*

⁴⁰ Podobnie S. Gurgul, *Postępowanie...*, s. 598.

⁴¹ P. Filipiak, *op. cit.*, s. 43 i 281.

⁴² R. Adamus, *koment. do art. 491¹⁹ pr. up...*; R. Adamus, B. Groele (red.) *et al.*, *Upadłość...*, s. 298.

służonego nowego startu (ang. *earned fresh start*) uzasadnia oczekiwanie, że upadły będzie przyczyniał się w jak najwyższym stopniu do zaspokojenia wierzycieli upadłościowych⁴³, a temu sprzyja przecież zwiększanie dochodów i ich przeznaczenie na spłatę zadłużenia. Tymczasem ustawodawca daje upadłemu gwarancję, że osiągnięte przez niego dodatkowe korzyści nie zostaną skonsumowane przez wierzycieli. Wydaje się to szczególnie niesprawiedliwe w przypadku istotnego wzrostu dochodów dłużnika. Nie ma dostatecznego powodu, aby dłużnik, którego dochody uległy zwielokrotnieniu, nadal spłacał takie same kwoty, jakie pierwotnie ustalono. W takiej sytuacji sąd powinien *de lege ferenda* dysponować możliwością zwiększenia wysokości spłat adekwatnie do zmienionej sytuacji finansowej upadłego⁴⁴. Ustawodawca powinien wprowadzić rozwiązanie pozwalające podwyższyć wysokość spłat o określony ułamek wartości zwiększonego dochodu (np. o 25–50%), aby jego część posłużyła zaspokojeniu wierzycieli, a reszta (np. 50–75%) pozostała do dyspozycji upadłego. Takie rozwiązanie nie zniechęcałoby upadłego do większego zaangażowania w działalność zarobkową, a zarazem wierzycielom zagwarantowałoby należny udział w wypracowanej przez upadłego nadwyżce dochodów. Co więcej, wspomniane ograniczenie wynikające z art. 491¹⁹ ust. 3 pr. up. powinno dotyczyć wyłącznie sytuacji, w której to wierzyciel wnosi o zmianę planu spłaty, nie zaś wtedy, gdy z wnioskiem występuje sam upadły. Nie można zaakceptować sytuacji, w której upadły chce płacić wyższe raty, lecz przepis mu tego zabrania. Ustawodawca bezzasadnie ingeruje w tym przypadku w sferę uprawnień upadłego i nie pozwala mu wykonywać ich w sposób autonomiczny. Nie ma zaś żadnych przeszkód, by podwyższyć spłaty, gdy istotna poprawa sytuacji finansowej upadłego nastąpiła na skutek okoliczności niezależnych od jego aktywności zawodowej (np. otrzymanie spadku, darowizny⁴⁵, wygrana w grach losowych, udana egzekucja należności przysługujących upadłemu od jego dłużników).

Jeżeli kolejność zaspokajania wierzytelności jest zróżnicowana (zasada pierwszeństwa, art. 342 ust. 1 pr. up.), to część wierzycieli uzyskuje zaspokojenie wcześniej od pozostałych. Gdyby po zaspokojeniu wierzycieli uprzywilejowanych doszło do poprawy sytuacji finansowej upadłego i zmianie na korzyść wierzycieli uległby plan spłaty, wierzyciele uprzednio zaspokojeni nie mogliby być beneficjentami tej zmiany. Skorzystaliby z niej jedynie ci, którzy z racji zakwalifikowania ich do dalszej kategorii nie uzyskali jeszcze zaspokojenia. Wyłączenie prawa do partycypowania w korzystnej dla wierzycieli zmianie planu spłaty stanowi cenę, jaką wierzyciele traktowani preferencyjnie

⁴³ Podobnie S. Gurgul, *Prawo upadłościowe...*, koment. do art. 491¹⁴ pr. up.

⁴⁴ W doktrynie wyrażany jest pogląd, że w wyjątkowych przypadkach wnioski wierzyciela należy uwzględnić, nawet jeśli poprawa była wynikiem osobistych starań upadłego. R. Adamus, A.J. Witosz, A. Witosz, *Upadłość...*, s. 93.

⁴⁵ P. Zimmerman, *op. cit.*, s. 1139.

placą za przywilej bycia zaspokojonymi w pierwszej kolejności⁴⁶. Wierzyciele zaspokojeni sumą ustaloną w pierwotnej treści planu spłaty utracili już przynależny im uprzednio status wierzyciela⁴⁷. Nie jest zatem możliwe, aby podmiot nie będący już wierzycielem mógł domagać się zaspokojenia w ramach zmienionego planu spłaty. Wątpliwym argumentem przeciwko takiej interpretacji jest fakt, iż postanowienie stwierdzające (deklaratoryjne) umorzenie zobowiązań niewykonanych w toku realizacji planu spłaty zapada dopiero po wykonaniu przez upadłego obowiązków określonych w tymże planie (art. 491²¹ ust. 1 pr. up.), a więc zasadniczo po uiszczeniu ostatniej raty.

Na marginesie wspomnieć należy, że ustawodawca dopuścił możliwość zmiany planu spłaty także na rzecz tych wierzycieli, których wierzytelności powstałe przed ustaleniem planu spłaty zostały prawomocnie stwierdzone dopiero po jego ustaleniu (art. 491¹⁹ ust. 4 pr. up.). W grupie tej znajdują się wierzyciele, którzy nie zostali ujęci w planie spłaty wskutek braku zgłoszenia wierzytelności bądź odmowy uznania zgłoszonych wierzytelności na liście wierzytelności⁴⁸.

Należy zwrócić uwagę na niedopuszczalność wniesienia nadzwyczajnego środka zaskarżenia od postanowienia sądu drugiej instancji w przedmiocie zmiany planu spłaty na korzyść wierzycieli (art. 491¹⁹ ust. 3 pr. up. w zw. z art. 223 ust. 1 pr. up.). To znacząca różnica w porównaniu z procedurą zmiany planu spłaty na korzyść upadłego (por. art. 491¹⁹ ust. 1 *in fine* pr. up. dopuszczający skargę kasacyjną, z której może korzystać upadły). Rozwiązanie to godzi w interes wierzycieli, ponieważ to oni zazwyczaj wnioskuje o zmianę treści planu spłaty w omawianym trybie i mogą być zainteresowani zaskarżeniem niekorzystnego dla nich orzeczenia.

4. Podsumowanie

Nie jest wielką przesadą stwierdzenie, że zmiana planu spłaty wierzycieli stanowi *sui generis* „tryb nadzwyczajny”, w którym wydawane jest orzeczenie reformatoryjne wobec prawomocnego postanowienia sądu upadłościowego. Uprawnienie do dokonywania zmian w tym trybie ustawodawca przyznał sądowi pierwszej instancji, co czyni z niego środek jeszcze bardziej osobliwy⁴⁹, wzorowany na art. 359 § 1 k.p.c. Instytucja zmiany planu wierzycieli ewokuje także porównanie do znanej z prawa restrukturyzacyjnego zmiany układu (art. 173 ust. 1 ustawy z dnia 15 maja 2015 r. – Prawo restrukturyzacyjne⁵⁰), a nawet do znanej z prawa obligacyjnego klauzuli *rebus sic stantibus*

⁴⁶ R. Adamus, A.J. Witosz, A. Witosz, *Upadłość...*, s. 94.

⁴⁷ M. Kuźnik, *op. cit.*; zob. jednak zacytowany tam odmienny pogląd F. Zedlera.

⁴⁸ *Ibidem*.

⁴⁹ To samo dotyczy zresztą uchylecia planu spłaty w trybie art. 491¹⁹ ust. 2 pr. up. oraz 491²⁰ ust. 1 pr. up.

⁵⁰ T.j. Dz. U. z 2019 r. poz. 243, 326.

(art. 357¹ k.c.)⁵¹. Dodać jednak trzeba, że w przeciwieństwie do wspomnianej klauzuli, zmiany planu spłaty (art. 491¹⁹ ust. 1 i 3 pr. up.) nie uzależniono od wystąpienia „nadzwyczajnej” zmiany stosunków⁵². Co więcej, instytucję zmiany planu spłaty oparto na kryteriach podlegających dość swobodnej ocenie sądu. Brak ostro zarysowanych wytycznych co do sposobu dokonywania zmian w treści planu nakazuje opowiedzieć się za możliwie jak najszerszą ingerencją sądu. Z jednej strony zwiększa to elastyczność omawianej regulacji, z drugiej zaś może wywoływać liczne wątpliwości i spory, którym prawodawca mógłby zapobiec, wprowadzając bardziej precyzyjne, klarowne zapisy ustawowe. Zmienność treści planu spłaty wywołuje u uczestników postępowania niepewność co do ostatecznego wyniku postępowania upadłościowego, trwającą przez cały okres realizacji planu spłaty, a więc nawet kilka lat. Zauważalne jest również zróżnicowanie uprawnień uczestników postępowania znajdujących się w porównywalnych sytuacjach (z wyraźnym uprzywilejowaniem upadłego), podczas gdy przepis art. 491¹⁹ ust. 3 pr. up. powinien być lustrzanym odbiciem przepisu art. 491¹⁹ ust. 1 pr. up.

Bibliografia

Źródła prawa

Ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. – Kodeks cywilny (t.j. Dz. U. z 2018 r., poz. 1025 z późn. zm.).

Ustawa z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego (t.j. Dz. U. z 2018 r., poz. 1360 z późn. zm.).

Ustawa z dnia 20 sierpnia 1997 r. o Krajowym Rejestrze Sądowym (t.j. Dz. U. z 2018 r., poz. 986 z późn. zm.).

Ustawa z dnia 28 lutego 2003 r. – Prawo upadłościowe (t.j. Dz. U. z 2017 r., poz. 2344 z późn. zm.).

Ustawa z dnia 5 grudnia 2008 r. o zmianie ustawy – Prawo upadłościowe i naprawcze oraz ustawy o kosztach sądowych w sprawach cywilnych (Dz. U. z 2008 r. Nr 234, poz. 1572).

Ustawa z dnia 29 sierpnia 2014 r. o zmianie ustawy – Prawo upadłościowe i naprawcze, ustawy o Krajowym Rejestrze Sądowym oraz ustawy o kosztach sądowych w sprawach cywilnych (Dz. U. z 2014 r., poz. 1306).

Ustawa z dnia 15 maja 2015 r. – Prawo restrukturyzacyjne (t.j. Dz. U. z 2019 r., poz. 243, 326).

Ustawa z dnia 6 grudnia 2018 r. o Krajowym Rejestrze Zadłużonych (Dz. U. z 2019 r., poz. 55).

Literatura

Adamus R., *Prawo upadłościowe. Komentarz*, Warszawa 2016 (wersja elektroniczna, Legalis).

Adamus R., Groele B. (red.) et al., *Upadłość konsumencka. Komentarz do nowelizacji prawa upadłościowego i naprawczego*, Warszawa 2015.

Adamus R., Witosz A.J., Witosz A., *Upadłość konsumencka. Komentarz praktyczny*, Warszawa 2009.

⁵¹ Podobnie S. Gurgul, *Prawo upadłościowe...*, koment. do art. 491¹⁹ pr. up.

⁵² R. Adamus, *koment. do art. 491¹⁹ pr. up...*; R. Adamus, B. Groele (red.) et al., *Upadłość...*, s. 294.

Druk sejmowy Sejmu VII kadencji nr 2265.

Filipiak P. (red.), Hycaj A., Lipowicz Ł., *Upadłość konsumencka po dużej nowelizacji. Komentarz*, Poznań 2015.

Gneta B., Michałowska K. (red.), *Współczesne wyzwania prawa konsumenckiego*, Warszawa 2016.

Gurgul S., *Postępowanie upadłościowe wobec osób fizycznych nieprowadzących działalności gospodarczej – cz. II*, „Monitor Prawniczy” 2009, nr 11.

Gurgul S., *Prawo upadłościowe. Prawo restrukturyzacyjne. Komentarz*, Warszawa 2016 (wersja elektroniczna, Legalis).

Hrycaj A., Jakubecki A., Witosz A. (red.), *Prawo restrukturyzacyjne i upadłościowe. System Prawa Handlowego*, t. 6, Warszawa 2016.

Witosz A.J., *Plan spłaty wierzycieli w upadłości konsumenckiej*, „Monitor Prawniczy” 2010, nr 10.

Zimmerman P., *Prawo upadłościowe i naprawcze. Komentarz*, Warszawa 2015.